

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-64>

Мирослава Забродська

*аспірантка Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв,
заступник директора музею «Становлення української нації».*

*Науковий керівник: Оксана Миколаївна Гавеля, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри «Креативних культурних індустрій» НАКККіМ
(Київ, Україна)*

Myroslava Zabrodska

*postgraduate student of the National Academy of Culture and Arts Management,
deputy director of the Museum "Formation of the Ukrainian Nation".*

*Scientific supervisor: Oksana Mykolaivna Havelia, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, Associate Professor of the Department of "Creative Cultural Industries" of the
National Academy of Culture and Arts Management.
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7849-1216>

© Забродська М., 2025.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В ЕКСПОЗИЦІЙНО- ВИСТАВКОВОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ.

Анотація. Досліджено вплив глобалізації на формування національної ідентичності в експозиційно-виставковому просторі України, визначено виклики та можливості, що виникають у процесі культурної взаємодії. Розглянуто роль мистецтва і виставкових проєктів як інструментів збереження та утвердження національної самосвідомості в умовах інформаційної війни та гібридних загроз. Вивчено внесок українських митців у глобальний мистецький діалог та їхній вплив на підтримку національного духу через виставкову діяльність у період воєнних та соціальних викликів. Проаналізовано теоретичні концепції провідних українських дослідників (Юрія Шевельова, Мирослава Поповича) щодо адаптації національної ідентичності до глобальних трансформацій із збереженням культурної автентичності. Акцентовано увагу на значенні історичної пам'яті для формування колективної ідентичності та культурного спротиву в сучасних умовах.

Ключові слова: глобалізація, культура, національно-культурна ідентичність, експозиційно-виставковий простір, особистість, українське мистецтво.

Глобалізація є одним з найвпливовіших факторів, які радикально змінюють сучасний світ, включаючи культурні та національні ідентичності. Процеси глобалізації сприяють інтенсивній взаємодії між культурами, підвищенню мобільності людей і швидкому поширенню інформації через новітні технології. Водночас ці процеси створюють як можливості, так і виклики для національних культур та ідентичностей, зокрема в Україні, де питання національної самосвідомості стає дедалі актуальнішим.

Глобалізація призводить до появи нових форм культурних взаємодій, де національні ідентичності часто взаємодіють з міжнародними або глобальними культурними тенденціями.

У випадку України глобалізація сприяє поширенню української культури та мистецтва на міжнародній арені, але водночас існують ризики втрати національних рис через надмірну захопленість західними або глобальними трендами.

Як зазначають українські вчені, зокрема Юрій Шевельов, глобалізація створює нові умови для існування національних культур, проте її вплив на формування національної ідентичності не можна трактувати однозначно. У його працях підкреслюється, що національна ідентичність формується через взаємодію культури та мови з іншими народами і культурами, однак важливо не допустити культурної асиміляції, яка може призвести до втрати національної самобутності. Мирослав Попович також розглядає вплив глобалізації на національну ідентичність, акцентуючи увагу на тому, що українська ідентичність не є замкнутою і має здатність до адаптації в умовах глобальних змін. Проте для того, щоб зберегти свою самобутність, Україна повинна активно впроваджувати освітні, мистецькі та культурні програми, які сприятимуть збереженню мови, культури і традицій. У ХХІ столітті мистецтво стало однією з арен, де найгостріше проявляються впливи глобалізації. Вільна циркуляція ідей, образів, технологій та культур спричинила глибокі трансформації в уявленні про ідентичність митця, спільноти, нації. Сьогодні мистецтво – це не лише локальний жест, але й глобальний меседж. Як же поєднуються глобальні тренди з унікальністю національного або особистого досвіду? Це ключове питання сучасного мистецького дискурсу.

Одним з найбільш значущих викликів для національної ідентичності в сучасному світі є інформаційна війна та гібридні загрози, які можуть підірвати основи національної свідомості. В умовах сучасної глобалізованої комунікації інформаційні війни стали ефективним інструментом впливу на громадську думку, формування стереотипів і маніпулювання національними

ідентичностями. Вчені, як-от Мирослав Попович та Юрій Шевельов, підкреслюють, що національна ідентичність має бути гнучкою і здатною адаптуватися до нових умов, зберігаючи свою автентичність і стійкість перед зовнішніми викликами.

Інформаційні війни не тільки намагаються підірвати моральний дух нації, але й використовують гібридні технології, як-от кібернапади, пропаганда в соціальних мережах, для формування альтернативних реальностей. У таких умовах важливими інструментами боротьби стають національна єдність, збереження культурної самобутності, мобілізація суспільної свідомості, сучасні мистецькі проєкти.

Українські митці ХХІ століття стали активними учасниками глобального мистецького діалогу. Проте, на відміну від тенденції до уніфікації, вони зберігають потужний національний код: події 2014–2024 рр. зумовили створення значної кількості мистецьких виставок, які стали способом комунікації, рефлексії та збереження національної пам'яті. Виставкові проєкти перетворилися на інструменти культурного спротиву, підтримки національного духу й єдності українців, збереження та утвердження національної ідентичності через мистецтво.

Експозиційна діяльність в умовах війни набула нового значення – вона стала майданчиком для культурного діалогу, терапевтичного переживання травми, візуалізації ідеї опору та гідності українського народу.

Серед знакових виставкових проєктів варто відзначити такі:

- Участь України у Венеціанському бієнале 2015 року з проєктом «Надія!», що символізував відкритість нової України світу.
- Виставку «Абстрактний живопис України» у Центральному будинку художника в Києві, яка репрезентувала розмаїття стилів та технік сучасного українського мистецтва.
- Благодійні виставки, як-от проєкт О. Оснач у Херсоні, що поєднував мистецтво і волонтерство.

- Виставку «Україна – Розп'яття» у Національному музеї історії України у Другій світовій війні як глибокий мистецький жест осмислення сучасної трагедії.

Наприкінці 2018 року у Києві відбулась виставка плакатів харківського художника Н. Тітова, яка розповідає про шлях, який довелося пройти Україні за п'ять останніх років. Усі 25 робіт, представлених в експозиції, розповідали про війну, втрати та біль, але водночас показували, що українське суспільство змінилося.

Значна роль культурних інституцій у період війни полягає в збереженні національної спадщини, адаптації до умов війни та впровадженні нових форматів комунікації з глядачем (онлайн-виставки, тимчасові експозиції у сховищах тощо). Попри втрати матеріальних цінностей і людських ресурсів, культурний простір України демонструє стійкість, інноваційність і прагнення до збереження національної ідентичності через мистецтво.

Історична пам'ять є однією з основних складових національної ідентичності, оскільки вона формує уявлення про минуле та колективну ідентичність народу. Використання історичної пам'яті допомагає закріпити національні цінності та символи, а також відновити національну гордість. Україна, яка пережила численні випробування, від війни до політичних репресій, має значний потенціал для формування національної ідентичності через історичну пам'ять.

У сучасному контексті України відродження національної свідомості відбувається через переосмислення історичних подій, як-от Голодомор, Майдан, війна в Донбасі та анексія Криму. Історична пам'ять допомагає не тільки зберегти історичну справедливість, але й служить основою для боротьби за національні інтереси. Мирослав Попович та інші українські дослідники наголошують, що історична пам'ять повинна бути не лише предметом досліджень, але й активно використовуватись для зміцнення національної ідентичності, створення єдиного наративу, який би об'єднував народ у боротьбі за суверенітет. Мирослав Попович звертав увагу на роль інтелектуальної

традиції та наукової думки в розвитку національної ідентичності. Він стверджував, що нація не може існувати без розвиненої культурної та освітньої системи, оскільки саме в цих сферах формуються основи національної свідомості. Попович також наголошував на важливості розуміння національної ідентичності в контексті сучасних політичних та культурних процесів, які відбувалися в Україні після здобуття незалежності. Дослідження національної ідентичності показує, що це питання не є статичним, а постійно змінюється під впливом різних внутрішніх та зовнішніх факторів. Враховуючи історичний контекст, зокрема вплив радянської ідеології, можна зрозуміти, чому після здобуття незалежності Україна переживала період переосмислення своєї національної ідентичності, прагнучи знайти своє місце в глобальному світі.

Таким чином, аналіз української національної ідентичності дозволяє побачити, як нація, через культурну, мовну, мистецьку та інтелектуальну традицію, формує свою самосвідомість. Це питання залишається актуальним і сьогодні, адже, з одного боку, ми маємо нові виклики глобалізації, а з іншого, – прагнення до збереження національної самобутності.

Список використаних джерел

1. Гриновецький С. Р., Заставецька О. В. Національна ідентичність у контексті глобалізаційних процесів. – Київ: НАН України, 2021.
2. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності: історія України без цензури. – Київ: Критика, 2016.
3. Шевченко С. Українська національна ідентичність: історіографічні аспекти. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019.
4. Андерсон Б. Уявлені спільноти: роздуми щодо походження і поширення націоналізму. – Київ: Критика, 2001.
5. Гавриленко О. А. Культурна ідентичність у глобальному контексті: виклики та перспективи розвитку. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020.
6. Гончаренко Є. Нація та її межі: теоретичні підходи до вивчення національної ідентичності. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2019.
7. Грушевський М. Історія України-Руси. – Київ: Наукова думка, 1991.
8. Лисяк-Рудницький І. Українська національна ідея. – К.: Либідь, 1992.
9. Пріцак Омелян. Українці: минуле і сучасність. – Київ: Вид-во «Києво-Могилянська академія», 2005.
10. Гелнер, Е. Нації та націоналізм; Націоналізм. Пер. з англ. – К.: Таксон, 2003. – 300 с. – (Ex professo). – Бібліогр.: с. 191-192. Сторінка 62-63 містить розділ Е. Ренана «Що таке нація?» (переклад з французької).
11. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941): Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці : Рута. – 208 с.

- 12.Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? – К.: Молодь, 1967.
- 13.Андерсон, Б. (2001). Уявлені спільноти: Піднесення та падіння націоналізму / Пер. з англ. – К.: Основи, 350 с.
- 14.Попович М. Українська національна ідея // Вісник Національної академії наук України. – 2005. – № 8. – С. 14-20.
- 15.Кульчицький С. В. Історія і час. Роздуми історика / Кульчицький С. В. // Український історичний журнал. – 1992. – № 4. – С. 3-10
- 16.Барна, О. С. Інформаційний простір України як чинник суспільної консолідації в умовах гібридної війни [Електронний ресурс] / О. С. Барна // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2019. – Вип. 86. – С. 365–376.
- 17.Крутий, В. О. Витоки гібридних війн: досвід ХХ століття [Електронний ресурс] / В. О. Крутий // Держава і право. Серія: Політичні науки. – 2017. – Вип. 77. – С. 148–158.

Globalization and National Identity in the Exhibition Space of Ukraine

***Abstract.** The impact of globalization on the formation of national identity in the exhibition space of Ukraine is studied; the challenges and opportunities that arise in the process of cultural interaction are identified. The role of art and exhibition projects as tools for preserving and affirming national identity in the conditions of information warfare and hybrid threats is considered. The contribution of Ukrainian artists to the global artistic dialogue and their influence on supporting the national spirit through exhibition activities during the period of military and social challenges is studied. The theoretical concepts of leading Ukrainian researchers (Yurii Shevelev, Myroslav Popovych) on the adaptation of national identity to global transformations while preserving cultural authenticity are analyzed. The emphasis is placed on the importance of historical memory for the formation of collective identity and cultural resistance in modern conditions.*

***Keywords:** globalization, culture, national-cultural identity, exhibition space, personality, Ukrainian art.*